

YSO Kuisma Jaakko(YM)

02.06.2021
JULKINEN

Asia

Euroopan komission toimintasuunnitelma kohti ilman, veden ja maaperän saasteettomuutta

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 12.5.2021 tiedonannon toimintasuunnitelmasta kohti ilman, veden ja maaperän saasteettomuutta (COM(2021) 400 final), joka on komission Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (European Green Deal) aloite.

Ympäristöministerit keskustelevat toimintasuunnitelmasta ympäristöneuvostossa 10.6.2021. Ehdotusta on käsitelty neuvoston ympäristötyöryhmässä 21.5.2021.

Toimintasuunnitelma on sisällöltään kuvaileva ohjelma, joka ei vielä sisällä tulevien saasteettomuuteen liittyvien aloitteiden yksityiskohtia, mutta käy läpi komission työn painopisteitä ja suunniteltuja aloitteita sekä niiden aikataulua. Suomen kannat yksittäisiin aloitteisiin muodostetaan siinä vaiheessa, kun komissio on antanut niistä esityksensä.

Suomen kanta

Suomi tukee toimintasuunnitelmaa kohti ilman, veden ja maaperän saasteettomuutta. Suomelle ovat tärkeitä toimet, joilla edistetään vesistökuormituksen vähentämistä, turvallisia materiaalikiertoja ja tuetaan kiertotaloutta. Toimintasuunnitelma on johdonmukainen osa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa ja linkittyy taloudellisen elvytysohjelman politiikkakokonaisuuteen.

Vuoden 2050 visio ja keskeiset periaatteet

Suomi tukee toimintasuunnitelman pitkän aikavälin ohjaavaa visiota vuodelle 2050 sellaisesta ympäristön tilasta, jolla ei olisi haitallisia terveys- ja ympäristövaikutuksia. Suomi pitää hyvänä toimintasuunnitelman päätavoitetta luoda suunnitelma sille, miten saastumisen ehkäisy sisällytetään kaikkiin relevantteihin EU-politiikkoihin.

Suomi pitää kannatettavana toimintasuunnitelman saasteettomuustoimenpiteiden hierarkiaa, joka perustuu EU:n perussopimuksen mukaisesti ennalta varautumisen periaatteeseen, saastuttaja maksaa –periaatteeseen ja periaatteisiin, joissa ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä ja ympäristövahingot olisi torjuttava ensisijaisesti niiden lähteellä.

Suomi katsoo, että vision toteuttamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävien toimenpiteiden tulee olla toteuttamiskelpoisia ottaen huomioon päästöjen vähentämiskustannukset ja saavutettavat ympäristöhyödyt. Suomi katsoo lisäksi, että toimintasuunnitelman visio ei ole saavutettavissa pelkästään toimintasuunnitelman mukaisin toimin, joten jatkotyötä tulisi edistää tasapainoisesti eri päästölähteiden välillä keskittyen ensisijaisesti niihin päästölähteisiin, joiden ympäristövaikutukset ovat merkittävimmät sekä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka tukevat laajempaa yhteiskunnallista muutosta kohti saasteetonta ympäristöä mukaan lukien digitalisaation hyödyntämisen mahdollisuudet.

Suomi katsoo, että EU:n tulee aktiivisesti vaikuttaa myös EU:n ulkopuolisiin maihin ja tukea kansainvälisiä pyrkimyksiä saasteettomaan ympäristöön sekä edistää Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamista.

Vuoden 2030 välitavoitteet

Suomi pitää komission esittämiä välitavoitteita vuodelle 2030 hyvin valittuina ja perusteltuina. Suomi tukee ilmansuojeluun liittyviä tavoitteita 1 ja 4, jotka ovat saavutettavissa EU:n tasolla vuonna 2016 julkaistun päästökattodirektiivin vaatimuksia noudattamalla. Suomi tukee tavoitetta 2 melun terveyshaittojen vähentämiseksi 30 %, mutta muistuttaa samalla, että tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet ovat vain osin EU-lainsäädännön piirissä ja tavoitteen saavuttamiseksi EU:ssa tulisi toteuttaa kansallisia toimenpiteitä. Suomen kannat tavoitteeseen 4 koskien ravinnehävikkiä, kasvisuojeluaineita ja mikrobilääkkeitä on kuvattu E-kirjeissä EU:n Pellolta pöytään – strategiasta (E 83/2020 vp) ja EU:n biodiversiteettistrategiasta (E 84/2020 vp). Suomi tukee tavoitetta 5 koskien meriin päätyvän muovijätteen ja mikromuovien vähentämiseksi. Suomi tukee tavoitetta 6 jätteen määrän vähentämiseksi ja yhdyskuntajätteen määrän pienentämiseksi, joka on saavutettavissa EU:n jätelainsäädännön vaatimuksia noudattamalla ja EU:n kiertotalouden toimintaohjelman (E 36/2020 vp) mukaisin toimenpitein.

Toimintasuunnitelman mukaiset toimenpiteet

Suomi tukee yleisesti saasteettomuustiedonannon liitteissä esitettyjä toimenpiteitä. On tärkeää, että keskeinen EU:n päästöjä sääntelevä lainsäädäntö on ajantasaista, ottaa huomioon teknologisen kehityksen ja toimii hyvin yhteistyössä muun EU:n lainsäädännön kanssa, erityisesti ilmasto-, kiertotalous- ja luonnon monimuotoisuuspolitiikan kanssa.

Suomi tukee yleisesti maailman terveysjärjestön (WHO) ilmanlaadun ohjearvojen käyttämistä EU:n ilmanlaadun raja-arvojen perusteena. Asiaan otetaan yksityiskohtaisemmin kantaa siinä vaiheessa, kun WHO:n on päivittänyt ohjearvot ja komissio antaa ehdotuksen EU:n ilmanlaadun raja-arvojen päivittämiseksi. Suomi tukee tiedonannossa esitettyjä arvioita sisäilman merkityksestä terveydelle ja tiedonannossa esitettyjä jatkotoimia. Tältä osin jatkotyön tulisi kattaa laaja-alaisesti kaikkien haitallisten terveysvaikutusten vähentäminen sisäolosuhteissa.

Suomi pitää tärkeänä ja tarpeellisena EU:n maaperästrategian päivittämistä. Maaperään liittyvissä aloitteissa on tärkeää huomioida jäsenvaltioiden erilaiset luonnonolosuhteet ja tilanteet. Maaperän tilan parantaminen edellyttää haittojen vähentämistä tukevia toimenpiteitä useilla politiikkasektoreilla. Suomi pitää oleellisena, että Euroopassa pilaantuneiden alueiden tunnistamisessa edistytään ja että pilaantuneiksi todetuista, epäillyistä, puhdistetuista ja puhtaaksi todetuista kohteista kootut tiedot ovat luotettavia

ja helposti saatavilla. On myös tärkeää, että pilaantuneiden alueiden kunnostamisessa edistytään ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää kunnostamisen kestävyYTEEN ja kiertotalouden edistämiseen.

Komissio ehdottaa uutta seurantajärjestelmää saasteettomuustavoitteen seuraamiseksi. Suomi tukee seurantajärjestelmän laatimista, mutta pitää tärkeänä, että uusi seurantajärjestelmä perustuu pääasiassa olemassa olevan lainsäädännön mukaan säädettyihin seurantoihin ja raportointiin, ja niin että jäsenvaltioiden ja toiminnanharjoittajien raportointivaatimukset eivät kasvaisi. Seurantajärjestelmän tulisi lisäksi toimia hyvässä yhteistyössä muiden EU:n vihreän kehityksen ohjelman seurantajärjestelmien kanssa, muun muassa EU:n kahdeksannen ympäristöohjelman seurantajärjestelmän kanssa.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komissio antoi 12.5.2021 tiedonannon toimintasuunnitelmasta kohti ilman, veden ja maaperän saasteettomuutta, (COM(2021) 400 final). Toimenpiteet kohti saasteettomuutta ovat Euroopan vihreän kehityksen ohjelman keskeinen tavoite. Toimintasuunnitelmassa esitetään visio vuodelle 2050 maailmasta, jossa saastuminen on vähennetty tasolle, joka ei enää ole haitallinen ihmisten terveydelle ja luonnon ekosysteemeille, niin että päästöt ovat maapallon kantokyvyn rajoissa, jolloin saavutetaan tavoite myrkyttömästä ympäristöstä.

Toimintasuunnitelmassa esitetään välitavoitteet vuodelle 2030 tämän vision toteutumisen edistämiseksi. Toimintasuunnitelma kattaa laajasti kaikki asiaankuuluvat EU-politiikanalat saastumisen torjumiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi ja sen painopiste on saastumisen torjunnassa digitaalisten ratkaisujen avulla. Päästöjä koskevaa EU-lainsäädäntöä on tarkoitus tarkastella laajasti uudelleen, jotta voidaan tunnistaa tarpeet lainsäädännön täydentämiselle ja alat, joilla täytäntöönpanoa on parannettava lainsäädännön velvoitteiden täyttämiseksi.

Toimintasuunnitelmassa esitetään EU:n perussopimuksen ympäristönsuojelun periaatteisiin (ennalta varautumisen periaate, saastuttaja maksaa -periaate ja periaatteet, joissa ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä ja ympäristövahingot olisi torjuttava ensisijaisesti niiden lähteellä) perustuen saasteettomuustoimenpiteiden hierarkia, jonka mukaan päästöt tulee ensisijaisesti estää, toissijaisesti minimoida mikäli niitä ei voida estää, ja kolmanneksi kunnostaa niin hyvin kuin mahdollista päästöjen aiheuttama ympäristön pilaantuminen.

Vuotta 2030 koskevat välitavoitteet ovat:

1. vähentää ilmaan johdettavien päästöjen aiheuttamien ennenaikaisten kuolemantapausten määrää vähintään 55 %;
2. vähentää liikennemelulle, joka aiheuttaa ihmisille kroonista haittaa, altistuvien kansalaisten osuutta 30 %;
3. vähentää ilmaan johdettavien päästöjen vaikutuksia ekosysteemille niin, että sellaisten alueiden, joissa päästöt uhkaavat luonnon monimuotoisuutta, määrä pienenee EU:ssa vähintään 25 %;
4. vähentää ravinnehävikkiä, kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttöä ja riskejä sekä tuotantoeläimille tarkoitettujen ja vesiviljelyssä käytettyjen mikrobilääkkeiden kokonaismyyntiä EU:ssa 50 %;
5. vähentää meriin päätyviä muoviv roskia 50 % ja ympäristöön päätyviä mikromuoveja 30 %;

6. vähentää jätteen syntymistä merkittävästi ja yhdyskuntajätteen määrää 50 %.

Toimintasuunnitelmassa esitetään yhdeksän lippulaivahanketta, joiden alla on yhteensä 33 toimenpide-ehdotusta vuosille 2021-2014. Ensimmäinen lippulaivahanke on päästöjen terveysvaikutusten epätasaisen jakautumisen vähentäminen tuottamalla nykyistä paremmin päästötietoja käytettäväksi EU:n ympäristöterveystietokantoihin.

Toinen lippulaivahanke liittyy saasteettomuuden tukemiseen kaupunkiolosuhteissa ja se kattaa laajasti erilaisia toimenpiteitä päästöjen ja niiden ympäristövaikutuksien pienentämiseksi, mukaan lukien EU:n ilmanlaadun raja-arvojen päivittäminen niin, että ne olisivat paremmin Maailman terveysjärjestön uusimpien suositusten mukaisia, ajoneuvoja koskevien EURO7-päästönormien laatiminen, EU:n ja kansainvälisten liikenteen ilmansuojelua koskevien määräysten päivittäminen, ympäristö- ja ulkomelua koskevien EU-direktiivien arvioinnin ja mahdolliset jatkotoimet, sisäilmanlaatua koskevien politiikkatoimien arvioinnin, uimavesidirektiivin arvioinnin ja mahdollisen päivityksen, juomavesidirektiivin täytäntöönpanon tukemisen sekä energiatehokkuutta, uusiutuvaa energiaa, ekosuunnittelua ja energiamerkintöjä koskevan lainsäädännön arvioinnin ja mahdolliset päivitykset.

Kolmas lippulaivahanke liittyy saasteettomuuden edistämiseen alueiden välillä ja kattaa erityisesti toimintasuunnitelman vesien suojelua koskevat toimenpiteet, mukaan lukien prioriteettiaine- ja pohjavesidirektiivien päivittämisen, meristrategiadirektiivin arvioinnin ja mahdollisen päivittämisen, sisältäen vedenalaisen melun ja merien roskaantumisen vähentämisen, yhdyskuntajätevesidirektiivin päivittämisen, kestävän vesiviljelyn tukemisen sekä maaperän pilaantumisen ehkäisemiseen ja kunnostamiseen liittyviä toimenpiteitä, mukaan lukien pilaantuneiden alueiden kartoittamisen ja kunnostamisen, listan laatimisen EU:n maaperän pilaantumisen prioriteettiaineista, tiedon tuottamisen maaperän kunnostamisen parhaista käytännöistä ja tiedottamisen erilaisista rahoitusvaihtoehdoista kunnostushankkeiden toteuttamiseksi.

Neljäs lippulaivahanke liittyy saasteettomuutta tukevien toimenpiteiden edistämiseen, mukaan lukien teollisuuspäästödirektiivin päivittäminen, EU:n päästörekisterin (E-PRTR) päivittäminen, saastuttaja maksaa –periaatteen toimivuuden tarkastelun, elohopea-asetuksen päivittämisen sekä kansainvälisen edistämistyön koskien teollisuuden parhaan käytettävissä olevan tekniikan laajempaa käyttöönottoa.

Viides lippulaivahanke liittyy lainsäädännön täytäntöönpanon tehostamiseen, mukaan lukien ympäristörikosdirektiivin päivittäminen sekä ympäristövastuudirektiivin toimivuuden tarkastelu.

Kuudes ja seitsemäs lippulaivatavoite liittyvät laajemman yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseen kohti saasteettomuutta. Kuudes lippulaivatavoite koskee rakennusten saasteettomien ratkaisujen esittelemistä. Seitsemäs tavoite koskee ns. elävien laboratorioden perustamista vihreitä digitaalisia ratkaisuja ja älykästä saasteettomuutta varten, mukaan lukien viljelijöille tarkoitettujen kansallisen neuvontapalvelujen tukemista, digitaalisen tiedon keräämistä ja jakamista ravinteiden hallintaa koskevista vaatimuksista, saasteettomuutta koskevan tiedon lisäämistä EU:n vihreän kehityksen ohjelman tietokantaan sekä tiedon saatavuuden parantamista, ympäristön tilan seurantaan käytettävän satelliittitietojen parempaa hyödyntämistä sekä koulutustukea päästöihin liittyvistä riskeistä niin, että toteutetaan koulutuspaketteja terveydenhoitohenkilökunnalle, ohjeista ja koulutusta terveydenhoitohenkilökunnalle sekä muille asiantuntijoille lääkeaineisiin liittyvistä ympäristönäkökohdista.

Kahdeksas lippulaivahanke liittyy saasteettomuuden kansainväliseen edistämiseen ja EU:n päästöjalanjäljen pienentämiseen, mukaan lukien mustahiilipäästöjen pienentämistä koskevan kansainvälisen yhteistyön edistäminen, romuajoneuvojen käsittelyä koskevan kansainvälisen työn tukeminen, sähkölaiteromun ja jäteakkujen käsittelyn kansainvälisen työn tukeminen sekä kansainvälisen aloitteen tukeminen koskien lyijyakkujen epäasiallisen kierrätyksen lopettamista.

Yhdeksäs lippulaivahanke liittyy laajasti saasteettomuutta koskevan seurannan tehostamiseen ja yhteistyön parantamiseen eri toimijoiden välillä, mukaan lukien saasteettomuutta koskevien katselmusten julkaisemisen, Euroopan ympäristö- ja terveysatlaksen kehittämisen ja sidosryhmien yhteistyöalustan käyttöönoton saasteettomuutta koskevien toimenpiteiden tukemiseksi.

Toimintasuunnitelmalla, yhdessä viime vuonna julkaistun EU:n kemikaalistrategian kanssa, toteutetaan toimenpiteitä myrkyttömän ympäristön tavoitteen saavuttamiseksi. Saasteettomuusvisio on linjassa ilmastoneutraaliutta, terveyttä, luonnon monimuotoisuutta ja resurssitehokkuutta koskevien EU:n tavoitteiden kanssa. Toimintasuunnitelman tavoitteet perustuvat laajasti useisiin eri aloitteisiin, joita on käynnistetty energian, teollisuuden, liikkuvuuden, elintarvikkeiden, kiertotalouden ja maatalouden alalla.

Saastuminen on suurin ympäristösyy moniin psyykkisiin ja fyysisiin sairauksiin sekä ennenaikaisiin kuolemiin varsinkin lasten, tietyistä sairauksista kärsivien ja ikääntyneiden keskuudessa. Huono-osaisemmat asuvat usein lähellä saastuneita alueita tai erittäin suurien liikennemäärien alueilla. Myrkytön ympäristö on ratkaisevan tärkeää myös luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelemisen kannalta, koska saastuminen on yksi luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen suurimmista syistä. Saastuminen vähentää ekosysteemien kykyä sitoa hiiltä sekä puhdistaa ilmaa ja vettä. Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) terveyttä ja ympäristöä käsittelevän raportin mukaan ilmansaasteet aiheuttavat EU:ssa joka vuosi yli 400 000 ennenaikaista kuolemaa (mukaan lukien syöpäkuolemat). Melu aiheuttaa vuosittain 48 000 sydänsairaustapausta ja 6,5 miljoonaa kroonista unihäiriötapausta. Ilmansaasteet ja melu aiheuttavat myös monia muita sairauksia.

EU on jo asettanut useita saastumisen torjuntaan liittyviä tavoitteita. Voimassa olevassa ilman ja veden laatua, vesiä ja melua koskevassa lainsäädännössä asetetaan ympäristön laatua koskevia tavoitteita ja lainsäädäntö on kattavaa päästölähteiden osalta. Lisäksi komissio on esittänyt Pellolta pöytään -strategiassa ja EU:n biodiversiteettistrategiassa tavoitteita ravinnehävikin ja kasvinsuojeluaineiden vähentämiseksi. Yhdessä toimintasuunnitelman kanssa komissio julkaisi kaksi työasiakirjaa, jotka koskevat digitalisaation roolia saasteettomuuden edistämisessä sekä saasteettomuusvisiota tukevaa seurantajärjestelmää.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

Ei ole vielä tiedossa, miten Euroopan parlamentti aikoo käsitellä tiedonantoa.

Kansallinen valmistelu

Ympäristöjaoston kirjallinen menettely (EU23) 27.-31.5.2021
Ympäristöjaosto (EU23) 1.6.2021.
Maatalous- ja elintarvikejaoston (EU18) kirjallinen menettely 27.-31.5.2021
EU-ministerivaliokunta 4.6.2021 (10.6. ympäristöneuvoston asiat)

Eduskuntakäsittely

E-kirje toimitetaan eduskuntaan 4.6.2021. (10.6. ympäristöneuvoston asiat)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Kyseessä on komission tiedonanto, jonka yhteydessä ei ole annettu lainsäädäntöehdotuksia.

Taloudelliset vaikutukset

Tiedonannosta ei ole laadittu vaikutusten arviointia. Taloudellisia vaikutuksia arvioidaan siinä vaiheessa, kun toimintasuunnitelmassa mainitut lainsäädäntöehdotukset tulevat myöhemmässä vaiheessa vireille.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Komission tiedonanto COM(2021) 400 final (Asiakirjan suomenkielinen kieliversio ei ole vielä käytettävissä)

Komission työasiakirjat SWD(2021) 140 final ja SWD(2021) 141 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Neuvotteleva virkamies, Jaakko Kuisma, YM, jaakko.kuisma@ym.fi, 0295 250 442

EUTORI-tunnus

EU/2021/0503

Liitteet

Viite

Asiasanat	ilmansuojelu, maaperänsuojelu, pohjavesi, päästöt, uimavesi, vesiensuojelu, vesipolitiikka, ympäristö, ympäristönsuojelu, jätevesi
Hoitaa	MMM, STM, YM
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, OKM, OM, TEM, UM, VM, VNK, VTV
